

MATERIAŁY ELEKTROTECHNICZNE I IZOLATORY	N O R M A B R A N Ż O W A	BN-80
	Skrawalność tworzyw sztucznych warstwowych	6300-02
		Grupa katalogowa 0630

1. WSTĘP

1.1. Przedmiot normy. Przedmiotem normy są wytyczne doboru warunków skrawania tworzyw sztucznych warstwowych otrzymywanych przez sprasowanie nośnika papierowego lub tekstylnego nasyczonego żywicami termoutwardzalnymi.

1.2. Zakres stosowania normy. Norma obejmuje zalecane zakresy parametrów skrawania służące do oceny skrawalności tworzyw sztucznych warstwowych, takich jak: płyty, rury i pręty stosowane jako materiały elektroizolacyjne lub konstrukcyjne.

Dopuszcza się stosowanie innych parametrów skrawania gwarantujących uzyskanie dobrej jakości powierzchni skrawanego tworzywa.

1.3. Rodzaje obróbki skrawania. Tworzywa sztuczne warstwowe mogą być poddawane następującym rodzajom obróbki:

- przecinanie,
- toczenie,
- wiercenie,
- frezowanie,
- struganie,
- szlifowanie.

2. WARUNKI SKRAWANIA

2.1. Przecinanie

2.1.1. Narzędzia. Do przecinania tworzyw warstwowych, w których nośnikiem jest papier lub tkanina

celulozowa, stosuje się piły tarczowe ze stali szybko tnącej lub piły taśmowe ze stali szybko tnącej, natomiast do tworzyw na nośniku szklanym i azbestowym — piły tarczowe z płytkami z węglików spiekanych gatunku HO3 wg PN-76/H-89500 lub ściernice płaskie do przecinania.

W celu uzyskania lepszej gładkości powierzchni przecinania stosować należy piły o drobnej podziałce zębów. Zaleca się piły tarczowe o podziałce zębów $4 \div 6$ mm dla nośników papierowych i bawełnianych, natomiast dla nośników szklanych piły tarczowe o podziałce zębów $4 \div 10$ mm.

Geometria ostrza — wg tabl. 1.

Tablica 1

Lp.	Rodzaj narzędzi	Kąt natarcia γ_0	Kąt przyłożenia α_0
1	Piły ze stali szybko tnącej	$5 \div 8$	$30 \div 35$
2	Piły z płytkami z węglików spiekanych	5	$15 \div 20$
3	Piły taśmowe	$5 \div 8$	$30 \div 40$
4	Frezy tarczowe ze stali szybko tnącej	8	$15 \div 20$
5	Frezy tarczowe z płytkami z węglików	5	$15 \div 20$

2.1.2. Warunki przecinania. Zależność parametrów przecinania od rodzaju tworzywa podano w tabl. 2.

Zgłoszona przez Zjednoczenie Przemysłu Tworzyw i Farb
Ustanowiona przez Naczelnego Dyrektora Zjednoczenia Przemysłu Tworzyw i Farb dnia 30 grudnia 1980 r.
jako norma obowiązująca od dnia 1 października 1981 r.
(Dz. Norm. i Miar nr 7/1981 poz. 36)

Tablica 2

Lp.	Parametry	Jednostka	Rodzaj nośnika		
			papierowe i tekstylne	szklane	azbestowe
1	Prędkość skrawania — piły ze stali szybko tnącej — piły z płytkami z węglików spiekanych — piły taśmowe — frezy tarczowe ze stali szybko tnącej — frezy tarczowe z płytkami z węglików spiekanych — ściernice	m/min	2000 ÷ 2500 2300 ÷ 3000 1050 ÷ 2000 150 ÷ 400 600 ÷ 1000	400 ÷ 2800 — — — 400 ÷ 2500	500 ÷ 2000 — — — —
		m/s	—	50 ÷ 65	20 ÷ 25
2	Posuw — piły ze stali szybko tnącej — piły z płytkami z węglików spiekanych — piły taśmowe — frezy tarczowe ze stali szybko tnącej — frezy tarczowe z płytkami z węglików spiekanych — ściernice	mm/ostrze	0,07 ÷ 0,30 0,03 ÷ 0,12 ręczny 0,07 ÷ 0,30 0,03 ÷ 0,12	— 0,03 ÷ 0,12 — — 0,03 ÷ 0,12	— 0,03 ÷ 0,08 — — —
		mm/s	—	0,2 ÷ 14	0,5 ÷ 1,3

2.2. Toczenie

2.2.1. Narzędzia. Dla tworzyw, w których nośnikiem jest papier lub tkanina celulozowa, należy stosować ostrza z węglików spiekanych gatunku HO3, HO2 lub H20 wg PN-76/H-89500 albo ze stali szybko tnącej. Dla tworzyw z nośnikiem szklanym lub azbestowym należy stosować tylko ostrza z węglików spiekanych gatunku HO3 wg PN-76/H-89500.

Geometria ostrza w zależności od rodzaju tworzywa — wg tabl. 3.

Tablica 3

Lp.	Rodzaj kąta	Jednostka	Rodzaj nośnika		
			papier	tkanina celulozowa	tkanina szklana i azbestowa
1	Kąt natarcia γ_0		10 ÷ 20	10 ÷ 20	10 ÷ 15
2	Kąt przyłożenia α_0		10 ÷ 20	10 ÷ 20	15 ÷ 25
3	Kąt przystawienia α		45	45	45
4	Kąt pochylenia krawędzi skrawającej λ		0	0	0

2.2.2. Warunki toczenia. Zależność parametrów toczenia od rodzaju tworzywa podano w tabl. 4.

Tablica 4

Lp.	Parametry	Jednostka	Rodzaj nośnika		
			papier	tkanina celulozowa	tkanina szklana i azbestowa
1	Prędkość skrawania — noże ze stali szybko tnącej — noże z płytkami z węglików spiekanych	m/min	200 ÷ 400 400 ÷ 1000	200 ÷ 400 500 ÷ 2000	50 ÷ 700
			mm/obrót	0,1 ÷ 0,6 0,1 ÷ 0,4	0,1 ÷ 0,6 0,15 ÷ 0,5

Przy doborze prędkości skrawania dla toczenia, należy uwzględnić głębokość skrawania, posuw i okres trwałości ostrza.

Dla zapewnienia dużej wydajności toczenia zgrubnego, należy stosować możliwie dużą głębokość skrawania, jednak ze względu na wytrzymałość ostrza nie większą niż 5 mm.

W celu zmniejszenia chropowatości powierzchni należy zastosować mniejszy posuw. Promień wierzchołka ostrza powinien wynosić minimum 1 mm.

2.3. Wiercenie

2.3.1. Narzędzia. Do wiercenia tworzyw na nośniku szklanym i azbestowym należy stosować wiertła kręte z płytkami z węglików spiekanych gatunku HO3 wg PN-76/H-89500, a do tworzyw na nośniku papierowym i bawełnianym wiertła kręte ze stali szybko tnącej SW 7M, SW 18 i SW 9.

Geometria ostrza w zależności od rodzaju tworzywa — wg tabl. 5.

Tablica 5

Lp.	Rodzaj kąta	Jednostka	Rodzaj nośnika		
			papier	tkanina bawełniana	tkanina szklana i azbestowa
1	Kąt wierzchołkowy 2α		około 100	około 100	$80 \div 100$
2	Kąt natarcia γ_0	...°	10	10	$6 \div 8$
3	Kąt przyłożenia α_0		$16 \div 22$	$16 \div 22$	$10 \div 22$

Tolerancja wykonania kątów $\pm 1^\circ$.

2.3.2. **Warunki wiercenia.** Parametry wiercenia w zależności od rodzaju nośnika — wg tabl. 6.

Tablica 6

Lp.	Parametry	Jednostka	Rodzaj nośnika		
			papier	tkanina bawełniana	szkło i azbest
1	Prędkość skrawania	m/min	$40 \div 65$	$65 \div 105$	$50 \div 80$
2	Posuw	mm/obrót	$0,05 \div 0,3$	$0,05 \div 0,3$	$0,05 \div 0,2$

Przy wierceniu prostopadle do warstw należy stosować podkładkę o zbliżonej twardości do wierzonego materiału na wyjściu wiertła. Zaleca się stosowanie podkładek również na wejściu wiertła. Przy wierceniu równoległe do warstw należy zacisnąć materiał obrabiany między nakładkami w kierunku prostopadłym do laminacji i stosować kąt wierzchołkowy wiertła $120 \div 130^\circ$.

Ze względu na kurczenie się materiału należy stosować wiertła o zwiększonej o $1 \div 2\%$ średnicy w stosunku do średnicy wierzonego otworu.

2.4. Frezowanie

2.4.1. **Narzędzia.** Do frezowania tworzyw warstwowych należy stosować frezy ze stali szybko tnącej lub frezy z płytkami z węglików spiekanych HO3 wg PN-76/H-89500.

Stosować można frezy walcowe, czołowe, palcowe i tarczowe.

Geometria ostrza w zależności od rodzaju tworzywa — wg tabl. 7.

Tablica 7

Lp.	Rodzaje kątów	Jednostka	Rodzaj nośnika		
			papier	tkanina celulozowa	tkanina szklana lub azbestowa
1	Kąt natarcia γ_0		$10 \div 25$	$20 \div 30$	$20 \div 25$
2	Kąt przyłożenia α_0 — frezy ze stali szybko tnącej — frezy z płytkami z węglików spiekanych	...°	$20 \div 30$ —	$10 \div 30$ $20 \div 30$	$10 \div 20$ $20 \div 30$

2.4.2. **Warunki frezowania.** Parametry frezowania w zależności od rodzaju tworzywa — wg tabl. 8.

Tablica 8

Lp.	Parametr	Jednostka	Rodzaj nośnika		
			papier	tkanina celulozowa	tkanina szklana
1	Prędkość skrawania — frez ze stali szybko tnącej — frez z nakładkami z węglików spiekanych	m/min	$40 \div 50$ $200 \div 1000$	$40 \div 50$ $200 \div 1000$	$40 \div 50$ $200 \div 1000$
2	Posuw — frezowanie zgrubne — frezowanie wykańczające	mm/ostrze	$0,5 \div 0,8$ $0,06 \div 0,4$	$0,5 \div 0,8$ $0,05 \div 0,4$	$0,3 \div 1,0$ $0,05 \div 0,4$

Dla tworzyw na nośniku azbestowym należy prędkość skrawania zmniejszyć do 30 m/min, posuw do 0,2 mm/ostrza.

Dla uniknięcia rozwarstwiania tworzywa należy frezować współbieżnie. Poza tym w czasie frezowania miejsce wyjścia freza należy zabezpieczyć podkładką z materiału o zbliżonej twardości do frezowanego materiału.

2.5. Struganie

2.5.1. **Narzędzia.** Struganie wykonać nożami ze stali szybko tnącej lub nożami z nakładkami z węglików spiekanych HO3 wg PN-76/H-89500 dla tworzywa na nośniku papierowym lub z tkaniny celulozowej, a dla tworzyw na nośniku szklanym lub azbestowym nożami z płytkami z węglików spiekanych HO3 wg PN-76/H-89500.

Geometria ostrza niezależnie od rodzaju tworzywa powinna być następująca:

- kąt natarcia $\gamma_0 \approx 15^\circ$,
- kąt przyłożenia $\alpha_0 = 0-10^\circ$.

2.5.2. Warunki strugania. W zależności od rodzaju tworzywa — wg tabl. 9.

Tablica 9

Lp.	Parametry	Jednostka	Rodzaj nośnika		
			papier	tkanina celulozowa	tkanina szklana lub azbestowa
1	Prędkość skrawania (średnia) — nożem ze stali szybko tnącej — noże z nakładkami z węglików spiekanych	m/min	15 ÷ 20 50 ÷ 60	15 ÷ 20 50 ÷ 100	— 50 ÷ 70
2	Posuw	mm/podwójny skok	0,2 ÷ 0,5	0,2 ÷ 0,5	0,2 ÷ 0,5

2.6. Szlifowanie. Wykonać papierem lub płótnem ściernym o ziarnistości dobranej do wymaganego stopnia wykończenia powierzchni.

3. OCENA SKRAWALNOŚCI

Wygląd próbek po próbie mechanicznej wg rozdz. 2 należy sprawdzić nieuzbrojonym okiem. Próbki nie powinny wykazywać pęknięć rozwarstwień i zadziorów. Dopuszcza się obecność zwłóknień charakterystycznych dla materiałów na nośnikach z tkaniny szklanej lub azbestowej.

K O N I E C

INFORMACJE DODATKOWE

1. Instytucja opracowująca normę — Zakłady Tworzyw Sztucznych ERG, Gliwice.

2. Normy związane

PN-76/H-89500 Węgliki spiekane. Gatuuki

3. Autorzy projektu normy — inż. Zbigniew Żmuda, mgr Maria Piotrowska-Baran.

4. Określanie optymalnych warunków skrawania. W celu określenia optymalnych warunków skrawania ze względu na błąd wymiaru i kształtu, jakość obrabianej powierzchni i stan warstwy wierzchniej oraz żądany okres trwałości ostrza należy korzystać z normatywów

technologicznych lub wzorów wiążących okres trwałości ostrza z parametrem skrawania podanych w odstępnej literaturze.

5. Literatura

D a r l e w s k i J., M o l e r u s P.: *Normatywy technologiczne. Przeróbka i obróbka tworzyw sztucznych.* Warszawa 1972.

D a r l e w s k i J.: *Obróbka skrawaniem tworzyw sztucznych warstwowych.* Warszawa 1978.

Z i c k e l H.: *Das spanabhebende Bearbeiten der Kunststoffe*
Б. Ш т у ч н ы й: *Обработка пластмасс резанием.* Москва 1974.